

מתחלה ועד סוף, ודכולי עלמא סוברים גם: המקדש במלוח אינה מקודשת –

והכא אנו עוסקים בקבלן שקיבל לעשות את הנומים, ששכר פעולתו אינה לפי הזמן שהוא עובד עליהם, אלא שכר קבוע עבור עשיית הנומים, ובאומן [קבלן] קונה בשבח הכלי הוא דקמיפלגו, כלומר: האם קבלן שמקבל זהב לעשות ממנו תכשיטים, השבח שהוא משיבחים בעשיית הנומים שלו הוא, או לא:

מר רבי מאיר סבר: אומן קונה בשבח כלי, ולכן כשהגיעו התכשיטים לידה, נקנתה לו האשה בשבח הכלי שהיה שלו ונתנו לה לשם קידושין.

ומר חכמים סבר: אין אומן קונה בשבח כלי, ואין לה במה לקדשה אלא בשכר הפכולה שהוא מלוח, והמקדש במלוח אינה מקודשת.

ג. ואי בעית אימא לפרש את מחלוקת רבי מאיר וחכמים:

דכולי עלמא: "אין אומן קונה בשבח כלי" ודין האומן כדין השכיר, (1) ואף "ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף", ואף "המקדש במלוח אינה מקודשת", והכא במאי עסקינן:

כגון שהוסף לה נופך [אבן טובה] משלר.

דמר רבי מאיר סבר: המקדש במלוח מקודשת.

ומר חכמים סבר: המקדש במלוח אינה מקודשת.

ונמצאו דברי רב תלויים במחלוקת תנאים.

ודחינן: לא כאשר פירשת את מחלוקת רבי מאיר וחכמים, אלא יש לפרש את מחלוקת בשלושה אופנים אחרים:

א. דכולי עלמא: המקדש במלוח אינה מקודשת.

והכא מחלוקתם היא אם שכר הפעולה מלוח היא, וב"ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף", קמיפלגו:

מר רבי מאיר סבר: "אינה לשכירות אלא בסוף" כשהחזיר הבעל את התכשיטים לאשה, והיות ולשם קידושין הוא מוחל אצלה את התשלום, הרי היא מקודשת.

ומר חכמים סבר: "ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף".

ב. ואיבעית אימא לפרש את מחלוקת רבי מאיר וחכמים:

דכולי עלמא סוברים: ישנה לשכירות

באומן, אלא שאף אומן אם אינו קונה בשבח כלי, דינו כשאר שכירות, וכמו שכתב רש"י; שאם לא כן אין שייך לומר: "דכולי עלמא אין אומן קונה בשבח כלי", שהרי אין הם מדברים באומן כלל; ואולם צריך ביאור למה פירשה כן הגמרא!?

מקודשת, אבל אי סבירא לן ד"אינה לשכירות אלא בסוף" כולה אגרא בבת אחת, והלכך מקודשת.

1. מלשון הגמרא דקאמרה: "דכולי עלמא אין אומן קונה בשבח כלי, וישנה לשכירות מתחילה ועד סוף", משמע, שלפי אוקימתא זו אכן נחלקו

שסובר תנא קמא: "אינה לשכירות אלא לבסוף".⁽²⁾

רבי נתן אומר: אפילו אם אמר לה: "בשכר שאעשה עמך" אינה מקודשת, ומשום ש"ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף", וכל שכן "בשכר שעשיתי עמך", שהיא אינה מקודשת.

רבי יהודה הנשיא אומר: באמת אמרו: בין שאמר לה: "בשכר שעשיתי", ובין שאמר לה: "בשכר שאעשה עמך" אינה מקודשת —

ואולם אם הוסיף לה נופך משלו, הרי זו מקודשת, אבל לדעת רבי נתן, אפילו אם הוסיף לה נופך משלו, אינה מקודשת.

ומפרשת הגמרא את טעמיהם, ובמה נחלקו:

בין תנא קמא לרבי נתן — שנחלקו אם היא מקודשת כשומר לה: "בשכר שאעשה עמך"

דמר רבי מאיר סבר: מלוה ופרוטה שניתנו לקדושין [דעתיה] [דעתה] של האשה אפרוטה, ואף זו שקידשה בשכר הפעולה שהוא מלוה, ובנוסף שהוא פרוטה, דעתה להתקדש בפרוטה.

ומר חכמים סבר: [דעתיה] [דעתה] גם אמלוה, ואף זו רוצה היא להתקדש גם בשכר הפעולה, והמקדש במלוה אינה מקודשת.

ומחלוקת זו שנחלקו בה רבי מאיר וחכמים בפלוגתא דהני תנאי [רבי נתן ורבי יהודה הנשיא]! דתניא:

האומר לאשה: "התקדשי לי בשכר שעשיתי עמך [עבורך] פעולה כל שהיא", הרי זו אינה מקודשת, שמלוה היא, והמקדש במלוה אינה מקודשת.

אבל אם קידשה "בשכר שאעשה עמך", הרי זו מקודשת לכשיגמור ויתננו לה, ומשום

שעשיתי עמך" ל"בשכר שאעשה עמך" לפי מה שכתב התור"ד שאמר כן בשעה שנתן לה את הכלי, וחלק על התור"ד וכתב שמועיל הדיבור שדיבר קודם; ורבי עקיבא איגר [הובא ב"בירורי השיטות"] כתב, דלא קשה מידי, ד"בשכר שאעשה עמך" היינו בשעה שנתן לה את הכלי, ו"בשכר שעשיתי עמך" היינו אחר שהחזיר לה את הכלי, ראה שם, [וראה "אבני מלואים" סימן כח סקמ"א; וראה עוד בביאור מחלוקת התור"ד והט"ז ב"קהלות יעקב" הנדמ"ח גיטין סימן יח בד"ה ויש להוכיח].

והנה הרשב"א הקשה, מאי שנא דבעשה לי שירים נזמים וטבעות אינה מקודשת, ואילו כשאומר "התקדשי לי באלו" היא מקודשת, וכמו שהובא בהערה 14 בעמוד א, ולכאורה לפי

2. פירש התוספות רי"ד, שאין הכוונה שכך אמר לה המקדש: "הרי את מקודשת לי בשכר שאעשה עמך", דמה מועיל אם אמר לו הרי את מקודשת לי בכסף שאתן לך, ולא נתן לה עכשיו כלום, אפילו אם יתן לה לאחר מכן, אז היא מקודשת, ואז בשעת מתן מעות צריך לומר לה "הרי את מקודשת לי" דדיבורו הראשון אינו כלום, וכמו לגבי גט, אם אמר אדם לאשתו "הרי את מגורשת ממני בגט שאני עתיד ליתן לך", שאין זה הדיבור כלום עד שיאמר לה בשעת נתינת הגט "הרי זה גיטך"; אלא דברי התנא הם, ובשעה שנתן הכלי צריך לומר לה הרי את מקודשת לי בשכר כלי זה.

ותמה הט"ז [אבן העזר סימן כח ס"ק טז] על דבריו, שלפי זה מה הפרש יש בין "בשכר

וכל שכן אם אמר לה: "התקדשי לי בכוס זה של דבש", ונמצא של יין שהוא פחות מן הדבש —

או שאמר לה: "התקדשי לי בדינר זה של כסף", ונמצא של זהב שהוא חשוב מן הכסף; וכל שכן אם אמר לה: "התקדשי לי בדינר זה של זהב", ונמצא של כסף שהוא פחות מן הזהב —

או שאמר לה: "התקדשי לי על מנת שאני עשיר", ונמצא עני; ואפילו אם אמר לה: "התקדשי לי על מנת שאני עני", ונמצא עשיר —

בכל אלו הרי זו אינה מקודשת.⁽³⁾

רבי שמעון אומר:

אם הטעה לשבח — כגון שהטעה אותה ונתן לה דינר של זהב במקום של כסף — הרי זו מקודשת.

גמרא:

תנו רבנן:

האומר לאשה: "התקדשי לי בכוס זה [ולא אמר מה יש בו]" —

— **איכא בינייהו: שכירות, אם ישנה מתחילה ועד סוף, או שאינה אלא לבסוף:**

תנא קמא סבר: אינה לשכירות אלא לבסוף, ולפיכך כשאמר לה: "בשכר שאעשה עמך", הרי זו מקודשת.

ואילו רבי נתן סבר: "ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף", וכשאמר לה: "בשכר שאעשה עמך" מלוח היא, ולפיכך אינה מקודשת.

בין רבי נתן לרבי יהודה הנשיא — שנחלקו בהוספת נופך משלו אם היא מקודשת — **איכא בינייהו: מלוח ופרוטה שניתנו על קידושין, אם דעתה של האשה גם על המלוח.**

מר — רבי נתן — **סבר: מלוח ופרוטה [דעתיה] [דעתיה] אמלוח, ואף זו שנתקדשה בשכירות שהיא מלוח, ובנוסף שהוא שוה פרוטה, דעתה על הנופך ומקודשת היא.**

ומר סבר: [דעתיה] [דעתיה] אפרוטה, ואף זו דעתה על הנופך ומתקדשת בו.

מתניתין:

האומר לאשה: "התקדשי לי בכוס זה של יין", ונמצא של דבש שהוא חשוב מן היין;

שקידשה בו מכוסה בשעת הקידושין, שאם היה מגולה הרי סברה וקיבלה; וראה מה שכתב על זה ה"בית יוסף" בשם הרשב"א, ולהלכה כתב להחמיר; וראה בתוספות הרא"ש בגמרא בד"ה מאי נמצא דצייר בבלייתא.

ב. יש מי שכתב להסתפק, אם המבואר במשנתנו שכשהטעה אותה בין דינר זהב לדינר

דברי התור"ד אין מקום לקושייתו, כי ב"התקדשי לי באלו" כתב רש"י שהוא מועיל משום שכבר גמר דיבורו, אבל ב"עשה לי שירים וכו'" הרי אינו מדבר אלא בשעה שמחזיר לה את הכלי, ואז הוא כבר מלוח.

3. א. כתב הטור בסימן לח, שהיה הכוס

תני הדא ברייתא, שזכתה בו [בכוס עצמו] ובמה שבתוכו, והם מצטרפים לפרוטה.

ותניא אידך, שלא זכתה אלא בו, ולא במה שבתוכו, ואין הוא מצטרף לפרוטה.

ותניא אידך: זכתה במה שבתוכו ולא בו, ותחזיר הכוס למקדש.

ולא קשיא סתירת הברייתות זו לזו, כי:

הא — ששנינו "בו ולא במה שבתוכו" — בכגון שהיה הכוס מלא במי [מים] שאינם חשובים, ולא היתה דעתה להתקדש בהם.

הא ששנינו: "במה שבתוכו ולא בו", בכגון שהיה המילוי בחמרא [בין], שדרך ליתן לשתותו על מנת להחזיר את הכוס.

הא ששנינו: "בו ובמה שבתוכו", בכגון שהיה מלא בציהרא [ציר דגים],⁽⁴⁾ שצריכה היא את הכוס לשמר בו את הציר, שזמן ארוך מטבילים בו.

שנינו במשנה: רבי שמעון אומר: אם הטעה לשבח הרי זו מקודשת:

ותמהינן: וכי אטו לית ליה לרבי שמעון, מה ששנינו במשנה בבבא בתרא:

המוכר לחבירו יין ונמצא חומץ שהוא פחות מן היין, או שמכר לו חומץ ונמצא יין,

שניהם — המוכר והלוקח — יכולין לחזור בהם.

אלמא, הרי מוכח שאם כי היין חשוב מן החומץ, הרי אנו אומרים: איכא דניחא ליה בחלא, ואיכא דניחא ליה בחמרא [יש הרוצה חומץ בדוקא, ויש הרוצה יין בדוקא] —

ואם כן הכא נמי למה היא מקודשת כשנתן לה דינר של זהב במקום של כסף, והרי יש לנו לומר: איכא דניחא ליה בכסף, ולא ניחא ליה בדהבא [יש המעונין בדינר כסף, ויש המעונין בדינר זהב]?⁽⁵⁾

אמר רב שימי בר אשי: אשכחתי לאביי דיתיב וקמסבר ליה לבריה [מצאתי את אביי שהיה יושב ומסביר לבנו את טעמו של רבי שמעון]:

לעולם אם הוטעתה היא ואפילו לשבח, אין היא מקודשת, והכא במשנתנו במאי עסקינן: כגון שאמר לשלוחו: "חלוני דינר של כסף, ולך וקדש לי אשה פלונית", והלך השליח והלוח של זהב וקידשה בו.

מר — תנא קמא — סבר: קפידא הוא שמקפיד המשלח שלא יתן לה אלא דינר של כסף, וכיון שנתן לה דינר של זהב אינה מקודשת, כי אינו שלוחו לדבר זה.

ומר — רבי שמעון — סבר: כשאמר לו המשלח: "דינר של כסף" מראה מקום הוא

פירש, שציהרא הוא שמן מלשון "ציהר".

5. פירשו התוספות, כגון שהיא צריכה להשלים איזה תכשיט של כסף, וצריכה היא דוקא דינר של כסף; וראה המשך דבריהם וביאורם, במהרש"ל מהרש"א ומהר"ם.

כסף אינה מקודשת, הוא דוקא אם קידשה בדינר בתורת "כסף", או אף אם אמר לאשה: "הרי את מקודשת לי בשטר זה הכתוב על טס של זהב", ונמצא של כסף, אינה מקודשת.

4. כן פירש רש"י בפירוש ראשון; ובפירוש שני

ותיקשי נמי מה ששנינו בדברי תנא קמא:
 ו"נמצא של זהב"?! שהרי מעיקרא נמי
 דזהב הוה, שאין כאן תגלית, אלא השליח
 שינה מלכתחילה מדברי בעל הבית, ונתן
 משהו אחר!?

אלא אמר יישוב רבא: אני והארי שבחבורה
 תרגימנא [פירשנו את משנתנו], ומנו –
 הארי שבחבורה – רבי חייא בר אבין:

הכא במאי עסקינן: כגון שאמרה היא
 לשלוחה: "צא וקבל לי קדושי מפלוני,
 שאמר לי: התקדשי לי בדינר של כסף",
 והלך השליח ונתן לו המקדש דינר של זהב.

מר – תנא קמא – סבר: קפידא היא
 שמקפדת האשה שלא להתקדש אלא בדינר

לו, כלומר: אינו מקפיד אם יתן לה דינר של
 זהב, כי אדרבה חשיבות היא לו, אלא שכך
 נתכוין לומר לו: אם אינך יכול להלוות לי
 דינר של זהב, הלוויני דינר של כסף. (6)

אי הכי כאשר פירשת שהקדושין היו על ידי
 שליח, והוא זה שהטעה את בעל הבית,
 הלוא תיקשי מה ששנינו בדברי תנא קמא,
 ושעל כך נחלק רבי שמעון: "התקדשי לי",
 דמשמע שהבעל הוא המקדש?! והרי
 "התקדשי לו" מובעי ליה למימר, כי כך
 אומר השליח כשהוא מקדשה לאחר!?

ותיקשי נמי מה ששנינו: "אם הטעה
 לשבח"?! שהרי אם "הטעהו [השליח
 למשלח] לשבח" מובעי ליה לתנא לומר!?

אלא כוונת הרשב"א היא, דלכולי עלמא
 הסברא נותנת שמינח ניחא ליה להתייקר,
 ומחלוקתם היא אם יש לנו לומר כי מאחר
 שאמר לא כך בהכרח שהוא מקפיד, או
 שאומרים: לא נתכוין אלא להראות מקום,
 ומשום שאמר באופן אחר אין לנו לתלות שדעתו
 שונה מסתם בני אדם; ומיהו אם לא היה מקום
 כלל לתלות שיש קפידא בדבר, כי אז כולם
 מודים ש"מראה מקום הוא לו".

והריטב"א כתב: מסתבר שאנו עוסקים באופן
 שאינו מתחייב לשליח אלא דינר של כסף, ולכן
 סובר רבי שמעון שאין לו קפידא היות ואין לו
 פסידא, ורבנן סוברים שאפילו הכי מקפיד הוא
 שלא לקדשה אלא בדינר של כסף לא משלו ולא
 משל אחרים; ומה שנקטה הגמרא בסתמא ולא
 פירשה שהוא באופן שאינו מתחייב לו אלא דינר
 של כסף, היינו משום שבסתמא הוא כך, שאין
 לו לשליח להשתלם מבעל הבית אלא דינר של
 כסף שנתן על פיו ולא השאר שהוסיף מדעתו, כי
 במה נתחייב לו; [ויש לדקדק מלשון רש"י

6. הקשה הרשב"א: האיך אפשר לומר שמראה
 מקום הוא לו, והרי יש לומר שאינו רוצה ליתן
 לה אלא מתנה מועטת ולא מתנה מרובה!?
 והביא כמה תירוצים ודחאם.

ותירץ: ומסתברא, דמאן דאמר: "מראה מקום
 הוא לו", סבירא ליה, דאנן סהדי דמינח ניחא
 ליה, דחזקה שרוצה הוא להתייקר בבית חמיו או
 בבית ארוסתו, וזה הוא הטעם שכשהטעהו
 לגריעותא וכגון שאמר לו "הלוויני דינר של זהב"
 והלוהו של כסף, שאינה מקודשת, כי רוצה הוא
 להתייקר ולא להתבנות במתנה מועטת, וחכמים
 אומרים דכאן וכאן קפידא הוא, כי יש שאינו
 רוצה ליתן מתנה מרובה, ויש שאינו רוצה ליתן
 מתנה מועטת, והכל הולך אחר דבריו.

ובפשוטו נראה שצריך לומר, שאין כוונת
 הרשב"א לומר שהם נחלקו אם מינח ניחא ליה
 או לא, שהרי אם כן אין שייך מה שאמרו בגמרא
 בהמשך הענין שכמה תנאים סוברים "מראה
 מקום הוא לו", והרי כל אחד דיבר בענין אחר,
 ומה המכנה המשותף שביניהם!?

של כסף, כי יש מי שנוח לו כסף, ויש מי שנוח לו רק בזהב, והיא נוח לה רק בכסף.

ומר – רבי שמעון – סבר: מראה מקום היא לו, ואינה מקפדת אם יתן לבסוף הבעל דינר של זהב.

ודקשיא: **מאי "נמצא"**, שהרי מתחילה קידשה האיש כדינר אחר מכפי רצונה?!

לא תיקשי, כי הכא במאי עסקינן, בכגון דהוה הדינר כשמסרו הבעל לשליח – **קא צייר בבליטא** [צרור בסמרטוט], וכשפתחוהו נודע שלא היה הדינר כפי שדובר. (7)

אמר אביי:

רבי שמעון, ורבן שמעון בן גמליאל, ורבי אלעזר, כולהו פבירא להו: האומר לשלוחו לעשות לו איזה דבר באופן קל, והלך

השליח ועשה לו בדבר כבד, שאין זה שינוי, כי לא הקפיד המשלח שיעשה לו בדבר הקל, אלא **"מראה מקום הוא לו"**, להקל לו בשליחותו אם כבד עליו לעשותו בענין אחר!

רבי שמעון שהוא סובר כן, היינו **הא דאמרן** במשנתנו, שהאשה מקודשת, כששלחה את השליח לקבלת דינר כסף לקידושין, וקיבל דינר של זהב.

רבן שמעון בן גמליאל שהוא סובר "מראה מקום הוא לו", הוא מהא **דתנן** במסכת בבא בתרא:

תיקנו חכמים שיגרשו הכהנים בגט מיוחד מט-א שיש טורח בעשייתו, והוא נקרא "גט מקושר";⁽¹⁾ וכל זה הוא עיקר התקנה, אבל מאחר שתיקנו כן, יש שני סוגי גיטין אפילו לישראל שיכול לעשות גט פשוט או גט מקושר, ואפילו בשטרי חוב יש שתי סוגי

חלוקים בשליח, ולא פירשה שלא נחלק רבי שמעון אלא בעני ועשיר, צריך לומר דמשמע לגמרא שעל כל שלשת האופנים שנשנו במשנה נחלק רבי שמעון, ובשני האופנים הראשונים אי אפשר לפרש כפשוטו משום קושיית הגמרא, ולכן צריכים לומר שבאופנים הראשונים נחלק באופן שהיה זה על ידי שליח, וכדמפרש בגמרא.

1. והטעם שתיקנו חכמים כן, הוא משום שפעמים כועסים הכהנים ומגרשים את נשותיהם, ואחר כך מתחרטים הם, ושוב אינם יכולים להחזיר את נשותיהם, שהכהן אסור בגרושה; ולכן תיקנו חכמים "גט מקושר" שיש טורח בעשייתו, ובזמן זה פעמים שמתיישבת דעת הכהנים מכעסם, ושוב אינם מגרשים.

שכתב: "אם אינך יכול להלוות לי דינר של זהב, הלוני דינר של כסף", שאם נתן השליח דינר של זהב הרי הוא בתורת הלואת דינר זהב, ולא כהריטב"א].

7. א. כתב בתוספות רי"ד, שלכך נקטה המשנה באופן זה, כדי להשיענו חידוש, שאף על פי שהטעה את השליח נמי מקודשת היא, שאינה דומה טעות השליח, לטעות האשה עצמה.

ובתוספות הרא"ש כתב, שכל המשנה מדברת ב"נמצא" אגב עני ונמצא עשיר, לפי שאין הדבר ניכר, וראה עוד שם.

ב. בהמשך הסוגיא וברש"י נראה, שודאי נחלק רבי שמעון על תנא קמא בעל מנת שאני עני ונמצא עשיר, שלדעת רבי שמעון היא מקודשת; ומה שביארה הגמרא כאן שהם